
البناء

بسم الله الرحمن الرحيم

SÜLASİ MÜCERRED BABLAR (6 BAB)

(SÜLASİ MÜCERRED 1. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 1. babın vezni:** فَعَلَ يَفْعُلُ

- **Bu veznin mevzunu:** نَصَرَ يَنْصُرُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinin mazide *meftuh* muzaride *mezmum* olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** نَصَرَ زَيْدٌ عَمْرًا

- **Lazım'a misal:** خَرَجَ زَيْدٌ

- Müteaddi'nin tarifi:

اَلْمُتَعَدِّي هُوَ مَا يَتَجَاوَزُ فِعْلُ الْفَاعِلِ اِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ

- Manası: Failin yaptığı iş mefulun bihe ulaşan fiil müteaddi fiildir.

- Lazım'ın tarifi:

اَللَّازِمُ هُوَ مَا لَمْ يَتَجَاوَزْ فِعْلُ الْفَاعِلِ اِلَى الْمَفْعُولِ بِهِ بَلْ وَقَعَ فِي نَفْسِهِ

- Manası: Failin yaptığı iş mefulun bihe ulaşmayan fiil lazım fiildir.

(SÜLASİ MÜCERRED 2. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 2. babın vezni:** فَعَلَ يَفْعِلُ

- **Bu veznin mevzunu:** ضَرَبَ يَضْرِبُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinin mazide *meftuh* muzaride *meksur* olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا

- **Lazım'a misal:** جَلَسَ زَيْدٌ

(SÜLASİ MÜCERRED ٣. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 3. babın vezni:** فَعَلَ يَفْعَلُ

- **Bu veznin mevzunu:** فَتَحَ يَفْتَحُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinde veya lamel fiilinde boğaz harflerinden birisi olması şartıyla aynel fiilinin mazide ve muzaride meftuh olmasıdır.

- **Boğaz harfleri** 6 tanedir: ا ح خ ع غ هـ

- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** فَتَحَ زَيْدٌ نِ الْبَابَ

- **Lazım'a misal:** ذَهَبَ زَيْدٌ

(SÜLASİ MÜCERRED ٤. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 4. babın vezni:** فَعِلَ يَفْعَلُ

- **Bu veznin mevzunu:** عَلِمَ يَعْلَمُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinin mazide *meksur* muzaride *meftuh* olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** عَلِمَ زَيْدٌ نِ الْمَسْأَلَةَ

- **Lazım'a misal:** وَجِلَ زَيْدٌ

(SÜLASİ MÜCERRED ٥. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 5. babın vezni:** فَعُلَ يَفْعُلُ

- **Bu veznin mevzunu:** حَسُنَ يَحْسُنُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinin mazide *ve muzaride mezmum olmasıdır.*
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.

- **Lazım'a misal:** حَسُنَ زَيْدٌ

(SÜLASİ MÜCERRED ٦. BAB)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab sülasi mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 6. babın vezni:** فَعِلَ يَفْعِلُ

- **Bu veznin mevzunu:** حَسِبَ يَحْسِبُ

- **Bu babın alameti:** Aynel fiilinin mazide *ve muzaride meksur olmasıdır.*
- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** حَسِبَ زَيْدٌ عَمْرًا فَاضلاً

- **Lazım'a misal:** نَعِمَ زَيْدٌ

SÜLASİ MEZİD BABLAR (12 BAB)

SÜLASİ MEZİDUN FİH RUBAİ (3 BAB)

(اِفْعَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 1. nevi sülasi mücerred üzerine 1 harf ziyade edilerek **3 bab** olmuştur.

- Bu 3 babtan 1. babın vezni: اَفْعَلَ يُفْعِلُ اِفْعَالاً

- Bu veznin mevzunu: اَكْرَمَ يُكْرِمُ اِكْرَامًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i kad'i meftuha ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzerine olmasıdır.

- Bu babın binası: Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddi'ye misal:** اَكْرَمَ زَيْدٌ عَمْرًا

- **Lazım'a misal:** اَصْبَحَ الرَّجُلُ

İ'LAL

اَكْرَمَ aslında كَرُمَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan كَرُمَ yi sülasi mezidun fih rubai kılıp اِفْعَالًا babına nakletmeyi murad eyledik, nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i kad'i meftuha ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik اَكَرُمَ oldu. Kelimede dört hareke peşpeşe cem oldu, okunması zor olduğu için ك 'nin harekesini hazfettik اَكْرُمَ oldu. Arap

kelamında böyle bir vezin bulunmadığı için ر ‘nin zammesini fethaya tebdil eyledik اَكْرَمَ oldu.

(تَفْعِيلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 1. nevi sülasi mücerred üzerine 1 harf ziyade edilerek **3 bab** olmuştur.

- Bu 3 babtan 2. babın vezni: فَعَّلَ يُفَعِّلُ تَفْعِيلًا

- Bu veznin mevzunu: فَرَّحَ يُفَرِّحُ تَفْرِيحًا

- Bu babın alameti: Faul fiili ile Aynel fiili arasına Aynel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Çoğu kere teksir (çokluk) içindir.

Bu çokluk,

bazen **fiilde** olur. طَوَّفَ زَيْدٌ نِ الْكَعْبَةَ

bazen **failde** olur. مَوَّتَ الْإِبِلُ

bazen **mefulde** olur. غَلَّقَ زَيْدٌ نِ الْبَابَ

İ'LAL

فَرَّحَ aslında فَرِحَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan فَرِحَ 'yi sülasi mezidun fih rubai kılıp تَفْعِيلًا babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Faul fiili ile aynel fiili arasına, aynel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik فَرَرِحَ oldu. Kelimede iki harf bir cinsten vakı oldu, ر 'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر 'nın harekesini hazfettik. فَرْرِحَ oldu yine kelimede iki harf bir cinsten vakı oldu ر 'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli, idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر 'yı ikinci ر 'ya idğam ettik, mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci ر' ya bir şedde verdik فَرِّحَ oldu. Vakıf halinde emri hazıra müşabih oldu olmaması için ر 'nın kesresini fethaya tebdil eyledik فَرَّحَ oldu.

(مُفَاعَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 1. nevi sülasi mücerred üzerine 1 harf ziyade edilerek **3 bab** olmuştur.

- Bu 3 babtan 3. babın vezni: فَاعَلَ يُفَاعِلُ مُفَاعَلَةً وَفِعَالًا وَفِيعَالًا

- Bu veznin mevzunu: قَاتَلَ يُقَاتِلُ مُقَاتَلَةً وَقِتَالًا وَقِيتَالًا

- Bu babın alameti: Faul fiili ile Aynel fiili arasına bir elif ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- Bu babın binası: Çoğu kere 2 kişi arasında ortaklık içindir, bazen de tek kişi için olur.

- **İki kişi arasında ortaklığa misal:** **قَاتَلَ زَيْدٌ عَمْرًا**

- **Tek kişiye misal:** **قَاتَلَهُمُ اللّٰهُ تَعَالى**

İ'LAL

قَاتَلَ aslında **قَتَلَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **قَتَلَ**'yi sülasi mezidun fih rubai kılıp **مُفَاعَلَةً** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş, kaide şu imiş: Faul fiili ile Aynel fiili arasına bir elif ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik **قَاتَلَ** oldu.

SÜLASİ MEZİDUN FİH HUMASİ (5 BAB)

(إِنْفِعَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 2. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **5 bab** olmuştur.

- Bu 5 babtan 1. babın vezni: اِنْفَعَلَ يَنْفَعِلُ اِنْفِعَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِنْكَسَرَ يَنْكَسِرُ اِنْكِسَارًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure bir de ن (nun) ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mudavaat içindir

- **Mudavaat'ın tarifi: حُصُولُ اَثَرِ الشَّيْءِ عَنْ تَعَلُّقِ الْفِعْلِ الْمُتَعَدِّي**

"Müteaddi fiilin mefulun bihe taallukundan dolayı ortaya çıkan eseri ifade eden fiile Mudavaat fiil denir."

- Misal: كَسَرْتُ الزُّجَاجَ فَانْكَسَرَ ذلِكَ الزُّجَاجُ

Burada camın kırılması, müteaddi fiil olan **كَسَرَ** 'nin mefulüne taallukundan dolayı ortaya çıkan bir eserdir.

İ'LAL

اِنْكَسَرَ aslında **كَسَرَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **كَسَرَ**'yi sülasi mezidun fih humasi kılıp **اِنْفِعَالًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i

vaslı meksure bir de nun ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, اِنْكَسَرَ oldu.

Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ن (nun)'un harekesini hazfettik اِنْكَسَرَ oldu.

(إِفْتِعَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 2. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **5 bab** olmuştur.

- Bu 5 babtan 2. babın vezni: اِفْتَعَلَ يَفْتَعِلُ اِفْتِعَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِجْتَمَعَ يَجْتَمِعُ اِجْتِمَاعًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, faul fiili ile Aynel fiili arasına da bir ت (ta) ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mudavaat içindir

- Misal: جَمَعْتُ الْاِبِلِ فَاجْتَمَعَ ذلِكَ الْاِبِلُ

İ'LAL

اِجْتَمَعَ aslında جَمَعَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan جَمَعَ'yi sülasi mezidun fih humasi kılıp اِجْتِمَاعًا babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, faul fiili ile Aynel fiili arasına da bir ت (ta) ziyade ederlermiş biz

de ziyade eyledik, اِجْتَمَعَ oldu. Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu

olmaması için ن (nun)'un harekesini hazfettik اِجْتَمَعَ oldu.

(إِفْعِلَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 2. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **5 bab** olmuştur.

- Bu 5 babtan 3. babın vezni: اِفْعَلَّ يَفْعَلُّ اِفْعِلَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِحْمَرَّ يَحْمَرُّ اِحْمِرَارًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mübalağalı lazım içindir.

- Zeyd'de az kızarıklık olduğu zaman: حَمِرَ زَيْدٌ

- Zeyd'de çok kızarıklık olduğu zaman: اِحْمَرَّ زَيْدٌ denilir.

Denildi ki: Bu babın binası renk ve ayıp bildirmek içindir.

- Renk bildirene misal: اِحْمَرَّ زَيْدٌ

- Ayıp bildirene misal: اِعْوَرَّ زَيْدٌ

İ'LAL

اِحْمَرَّ aslında حَمِرَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan

حَمِرَ'yi sülasi mezidun fih humasi kılıp اِفْعِلَالًا babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, اِحَمِرَرَ oldu. Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için

ح 'nın harekesini hazfettik اِحْمِرَرَ oldu. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu,

ر'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر'nın harekesini hazfettik. Yine kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu. ر'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر'yı ikinci ر'ya idğam ettik. Mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci ر'ya bir şedde verdik. اَحْمِرَّ oldu. Arap kelamında böyle bir vezin bulunmadığından م'in harekesini fethaya tebdil ettik اِحْمَرَّ oldu.

(تَفَعُّلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 2. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **5 bab** olmuştur.

- Bu 5 babtan 4. babın vezni: تَفَعَّلَ يَتَفَعَّلُ تَفَعُّلًا

- Bu veznin mevzunu: تَكَلَّمَ يَتَكَلَّمُ تَكَلُّمًا

- Bu babın alameti: Evveline bir ت (ta), faul fiili ile Aynel fiili arasına da Aynel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Tekellüf içindir.

- Tekellüf: تَحْصِيلُ الْمَطْلُوبِ شَيْأً بَعْدَ شَيْءٍ

“Bir şeyden sonra başka bir şeyi elde etmek suretiyle istenileni elde etmektir.”

- Misal: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ مَسْأَلَةً بَعْدَ مَسْأَلَةٍ

İ’LAL

تَكَلَّمَ aslında **كَلَمَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **كَلَمَ**’yi sülasi mezidun fih humasi kılıp **تَفَعُّلًا** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir **ت** (ta), faul fiili ile Aynel fiili arasına da Aynel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَكَلَلَمَ** oldu. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu, **ل**’ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **ل**’ın harekesini hazfettik. Yine kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu. **ل**’ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **ل**’ı ikinci **ل**’a idğam ettik. Mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci **ل**’a bir şedde verdik. **تَكَلَّمَ** oldu.

(تَفَاعُلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 2. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **5 bab** olmuştur.

- Bu 5 babtan 5. babın vezni: تَفَاعَلَ يَتَفَاعَلُ تَفَاعُلًا

- Bu veznin mevzunu: تَبَاعَدَ يَتَبَاعَدُ تَبَاعُدًا

- Bu babın alameti: Evveline bir **ت** (ta), faul fiili ile Aynel fiili arasına da bir elif ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: 2 kişi veya daha fazla kişi arasında ortaklık içindir.

- **2 kişi arasında ortaklığa misal: تَبَاعَدَ زَيْدٌ عَمْرًا**

- **Daha fazla kişi arasında ortaklığa misal: تَصَالَحَ الْقَوْمُ قَوْمًا**

İ'LAL

تَبَاعَدَ aslında **بَعُدَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **بَعُدَ**'yi sülasi mezidun fih humasi kılıp **تَفَاعُلًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir **ت** (ta), faul fiili ile Aynel fiili arasına da bir elif ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَبَاعُدَ** oldu. Arap kelamında böyle bir vezin bulunmadığından **ع**'ın harekesini fethaya tebdil ettik **تَبَاعَدَ** oldu.

SÜLASİ MEZİDUN FİH SÜDASİ (4 BAB)

(إِسْتِفْعَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 3. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **4 bab** olmuştur.

- Bu 4 babtan 1. babın vezni: اِسْتَفْعَلَ يَسْتَفْعِلُ اِسْتِفْعَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِسْتَخْرَجَ يَسْتَخْرِجُ اِسْتِخْرَاجًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, bir sin bir de ta ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.

- **Müteaddiye misal: اِسْتَخْرَجَ زَيْدٌ نِ الْمَالَ**

- **Lazıma misal: اِسْتَحْجَرَ الطِّينُ**

Denildi ki: Bu babın binası bir **işi talep etmek** içindir.

- Misal: اَسْتَغْفِرُ اللّٰهَ تَعَالى

İ'LAL

اِسْتَغْفَرَ aslında **غَفَرَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **غَفَرَ**'yi sülasi mezidun fih südasi kılıp **اِسْتِفْعَالًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, bir sin bir de ta ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **اِسَتَغْفَرَ** oldu. Kelimede 6 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **س** 'in harekesini hazfettik **اِسْتَغْفَرَ** oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **غ** 'ın harekesini hazfettik **اِسْتَغْفَرَ** oldu.

(إِفْعِيعَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 3. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **4 bab** olmuştur.

- Bu 4 babtan 2. babın vezni: اِفْعَوْعَلَ يَفْعَوْعِلُ اِفْعِيعَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِعْشَوْشَبَ يَعْشَوْشِبُ اِعْشِيشَابًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına önce bir vav sonra da Aynel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mübalağalı lazım içindir.

- Yeryüzünde az bitki bittiği zaman: عَشُبَ الْاَرْضُ

- Yeryüzünde çok bitki bittiği zaman: اِعْشَوْشَبَ الْاَرْضُ denilir.

İ'LAL

اِعْشَوْشَبَ aslında عَشُبَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan عَشُبَ'yi sülasi mezidun fih südasi kılıp اِفْعِيعَالًا babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına önce bir vav sonra da Aynel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, اِعَشُوَشَبَ oldu.

Kelimede 6 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ع 'in harekesini hazfettik اِعْشُوَشَبَ oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için و 'ın

harekesini hazfettik اِعْشُوْشَبَ oldu. Arap kelamında böyle bir vezin bulunmadığından ش'ın harekesini fethaya tebdil ettik اِعْشَوْشَبَ oldu.

(إِفْعِوَّالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 3. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **4 bab** olmuştur.

- Bu 4 babtan 3. babın vezni: اِفْعَوَّلَ يَفْعَوِّلُ اِفْعِوَّالًا

- Bu veznin mevzunu: اِجْلَوَّذَ يَجْلَوِّذُ اِجْلِوَّاذًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına iki vav ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mübalağalı lazım içindir.

- Develer az süratli yürüdüğü zaman: جَلَذَ الْاِبِلُ

- Develer çok süratli yürüdüğü zaman: اِجْلَوَّذَ الْاِبِلُ denilir.

İ'LAL

اِجْلَوَّذَ aslında جَلَذَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan جَلَذَ'yi sülasi mezidun fih südasi kılıp اِفْعِوَّالًا babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına iki vav ziyade ederlermiş biz de ziyade

eyledik, اِجَلَوَوَذَ oldu. Kelimede 6 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ج'in harekesini hazfettik اِجْلَوَوَذَ oldu. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu, و'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki و'ın harekesini hazfettik. Yine kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu. و'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki و'ı ikinci و'a idğam ettik. Mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci و'a bir şedde verdik. اِجْلَوَّذَ oldu.

(إِفْعِيلَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 12 bab sülasi mücerred üzerine harf ziyade kılınanlar için ayrılmıştır.

Bu da kendi arasında **3 nevi** olmuştur.

Bu 3 neviden 3. nevi sülasi mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **4 bab** olmuştur.

- Bu 4 babtan 4. babın vezni: اِفْعَالَّ يَفْعَالُّ اِفْعِيلَالًا

- Bu veznin mevzunu: اِحْمَارَّ يَحْمَارُّ اِحْمِيرَارًا

- Bu babın alameti: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir elif, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.

- Bu babın binası: Mübalağalı lazım içindir. Fakat buradaki mübalağa اِفْعِلَالًا babındaki mübalağadan fazladır.

- Zeyd'de az kızarıklık olduğu zaman: حَمِرَ زَيْدٌ

- Zeyd'de çok kızarıklık olduğu zaman: اِحْمَرَّ زَيْدٌ

- Zeyd'de çok aşırı kızarıklık olduğu zaman: اِحْمَارَّ زَيْدٌ denilir

İ'LAL

اِحْمَارَّ aslında **حَمِرَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **حَمِرَ**'yi sülasi mezidun fih südasi kılıp **اِفْعِيلَالًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir elif, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **اِحَمَارَرَ** oldu.

Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ح 'in harekesini hazfettik **اِحْمَارَرَ** oldu. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu, ر'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر'nın harekesini hazfettik. Yine kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu. ر'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki ر'yı ikinci ر'ya idğam ettik. Mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci ر'ya bir şedde verdik. **اِحْمَارَّ** oldu.

RUBAİ MÜCERRED (1 BAB)

(دَحْرَجَ)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 1 bab rubai mücerred için ayrılmıştır.

- **Bu babın vezni:** فَعْلَلَ يُفَعْلِلُ فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا

- **Bu veznin mevzunu:** دَحْرَجَ يُدَحْرِجُ دَحْرَجَةً وَدِحْرَاجًا

- **Bu babın alameti:** Bütün harflerinin aslından olması şartıyla mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Çoğu kere müteaddi bazen de lazım içindir.
- **Müteaddi'ye misal:** دَحْرَجَ زَيْدٌ نِ الْحَجَرَ

- **Lazım'a misal:** دَرْبَحَ زَيْدٌ

RUBAİ MÜCERREDE MÜLHAK BABLAR (6 BAB)

(فَوْعَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 1. babın vezni:** فَوْعَلَ يُفَوْعِلُ فَوْعَلَةً وَفِيعَالًا

- **Bu veznin mevzunu:** حَوْقَلَ يُحَوْقِلُ حَوْقَلَةً وَحِيقَالًا

- **Bu babın alameti:** Faul fiili ile Aynel fiili arasına bir vav ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.
- **Misal:** حَوْقَلَ زَيْدٌ

İ'LAL

حَوْقَلَ aslında **حَقَلَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan

حَقَلَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp **فَوْعَلَةً** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Faul fiili ile Aynel fiili arasına bir vav ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **حَوَقَلَ** oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **و** 'in harekesini hazfettik **حَوْقَلَ** oldu.

(فَيْعَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 2. babın vezni: فَيْعَلَ يُفَيْعِلُ فَيْعَلَةً وَفِيعَالًا**

- **Bu veznin mevzunu: بَيْطَرَ يُبَيْطِرُ بَيْطَرَةً وَبِيطَارًا**

- **Bu babın alameti:** Faul fiili ile Aynel fiili arasına bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece müteaddi içindir.
- **Misal: بَيْطَرَ زَيْدٌ نِ الْقَلَمَ**

İ'LAL

بَيْطَرَ aslında **بَطَرَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan

بَطَرَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp **فَيْعَلَةً** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Faul fiili ile Aynel fiili arasına

bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, بَيْطَرَ oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ي 'in harekesini hazfettik بَيْطَرَ oldu.

(فَعْوَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 3. babın vezni:** فَعْوَلَ يُفَعْوِلُ فَعْوَلَةً وَفِعْوَالًا

- **Bu veznin mevzunu:** جَهْوَرَ يُجَهْوِرُ جَهْوَرَةً وَجِهْوَارًا

- **Bu babın alameti:** Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir vav ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece müteaddi içindir.
- **Misal:** جَهْوَرَ زَيْدٌ نِ الْقُرْآنَ

İ'LAL

جَهْوَرَ aslında جَهَرَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan جَهَرَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp فَعْوَلَةً babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir vav ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, جَهَوَرَ oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için هـ 'in harekesini hazfettik جَهْوَرَ oldu.

(فَعْيَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 4. babın vezni:** **فَعْيَلَ يُفَعْيِلُ فَعْيَلَةً وَفِعْيَالًا**

- **Bu veznin mevzunu:** **عَثْيَرَ يُعَثْيِرُ عَثْيَرَةً وَعِثْيَارًا**

- **Bu babın alameti:** Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.
- **Misal:** **عَثْيَرَ زَيْدٌ**

İ'LAL

عَثْيَرَ aslında **عَثَرَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan

عَثَرَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp **فَعْيَلَةً** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Aynel fiili ile lamel fiili arasına bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **عَثْيَرَ** oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ث** 'in harekesini hazfettik **عَثْيَرَ** oldu.

(فَعْلَلَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 5. babın vezni:** **فَعْلَلَ يُفَعْلِلُ فَعْلَلَةً وَفِعْلَالًا**

- **Bu veznin mevzunu:** **جَلْبَبَ يُجَلْبِبُ جَلْبَبَةً وَجِلْبَابًا**

- **Bu babın alameti:** Sonuna lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece müteaddi içindir.
- **Misal:** جَلْبَبَ زَيْدٌ نِ الْجِلْبَابَ

İ'LAL

جَلْبَبَ aslında جَلَبَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan جَلَبَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp فَعْلَلَةً babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Sonuna lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, جَلَبَبَ oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ل 'in harekesini hazfettik جَلْبَبَ oldu.

(فَعْلَيَةً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 6 bab rubai mücerrede mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 6 babtan 6. babın vezni:** فَعْلَى يُفَعْلِي فَعْلَيَةً وَفِعْلَاءً
- **Bu veznin mevzunu:** سَلْقَى يُسَلْقِي سَلْقَيَةً وَسِلْقَاءً
- **Bu babın alameti:** Sonuna bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 4 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece müteaddi içindir.
- **Misal:** سَلْقَيْتُ زَيْدًا

İ'LAL

سَلْقَى aslında **سَلَقَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **سَلَقَ**'yi rubai mücerrede mülhak kılıp **فَعْلَيَةً** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Sonuna bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **سَلَقَيَ** oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ل** 'in harekesini hazfettik **سَلْقَيَ** oldu. **ي** harf-i illet müteaharrik, makabli meftuh **ي**'yı elife kalbettik **سَلْقَى** oldu

RUBAİ MEZİD BABLAR (3 BAB)

RUBAİ MEZİDUN FİH HUMASİ (1 BAB)

(تَدَحْرَجَ)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 3 bab rubai mücerred üzerine harf ziyade edilen bablar için ayrılmıştır.
Bu da kendi arasında **2 nevi** olmuştur.
Bu 2 neviden 1.nevi rubai mücerred üzerine 1 harf ziyade edilerek **1 bab** olmuştur.

- **Bu babın vezni: تَفَعْلَلَ يَتَفَعْلَلُ تَفَعْلُلًا**

- **Bu veznin mevzunu: تَدَحْرَجَ يَتَدَحْرَجُ تَدَحْرُجًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mudavaat içindir.

- **Misal:** دَحْرَجْتُ الْحَجَرَ فَتَدَحْرَجَ ذَلِكَ الْحَجَرُ

İ'LAL

تَدَحْرَجَ aslında دَحْرَجَ idi. Rubai mücerred idi. rubai mücerred olan دَحْرَجَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp تَفَعْلُلًا babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, تَدَحْرَجَ oldu.

RUBAİ MEZİDUN FİH SÜDASİ (2 BAB)

(إِحْرَنْجَمَ)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 3 bab rubai mücerred üzerine harf ziyade edilen bablar için ayrılmıştır.
Bu da kendi arasında **2 nevi** olmuştur.
Bu 2 neviden 2.nevi rubai mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **2 bab** olmuştur.

- **Bu 2 babtan 1.babın vezni:** اِفْعَنْلَلَ يَفْعَنْلِلُ اِفْعِنْلَالًا

- **Bu veznin mevzunu:** اِحْرَنْجَمَ يَحْرَنْجِمُ اِحْرِنْجَامًا

- **Bu babın alameti:** Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile 1.lamel fiili arasına bir nun ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mudavaat içindir.
- **Misal:** حَرْجَمْتُ الْاِبِلَ فَاحْرَنْجَمَ ذلِكَ الْاِبِلُ

İ'LAL

اِحْرَنْجَمَ aslında حَرْجَمَ idi. Rubai mücerred idi. rubai mücerred olan حَرْجَمَ'yi rubai mücerrede mülhak kılıp اِفْعِنْلَالًا babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile 1.lamel fiili arasına bir nun ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, اِحَرْنَجَمَ oldu. Arap kelamında böyle bir vezin bulunmadığından ح'ın harekesini ر'ya verdik اِحْرَنَجَمَ oldu. Kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ن 'in harekesini hazfettik اِحْرَنْجَمَ oldu.

(إِفْعِلَّالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 3 bab rubai mücerred üzerine harf ziyade edilen bablar için ayrılmıştır.
Bu da kendi arasında **2 nevi** olmuştur.
Bu 2 neviden 2.nevi rubai mücerred üzerine 2 harf ziyade edilerek **2 bab** olmuştur.

- **Bu 2 babtan 2.babın vezni:** اِفْعَلَلَّ يَفْعَلِلُّ اِفْعِلَّالًا

- **Bu veznin mevzunu:** اِقْشَعَرَّ يَقْشَعِرُّ اِقْشِعْرَارًا

- **Bu babın alameti:** Evveline bir hemze-i vaslı meksure, sonuna da 2.lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mübalağalı lazım içindir.

- **Çünkü adamın tüyleri az ürperdiği zaman:** قَشْعَرَ جِلْدُ الرَّجُلِ

- **Adamın tüyleri çok ürperdiği zaman:** **اِقْشَعَرَّ جِلْدُ الرَّجُلِ** denilir.

İ'LAL

اِقْشَعَرَّ aslında **قَشْعَرَ** idi. Rubai mücerred idi. rubai mücerred olan **قَشْعَرَ**'yi rubai mücerrede mülhak kılıp **إِفْعِلَّالًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, sonuna da 2.lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **اَقَشْعَرَرَ** oldu. Arap kelamında böyle bir vezin bulunmadığından **ق**'ın harekesini **ش**'a verdik **اَقْشَعَرَرَ** oldu. Kelimede iki harf bir cinsten vakı oldu, **ر** 'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **ر** 'nın harekesini hazfettik. **اِقْشَعَرْرَ** oldu yine kelimede iki harf bir cinsten vakı oldu **ر** 'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli, idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **ر** 'yı ikinci **ر** 'ya idğam ettik, mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci **ر**' ya bir şedde verdik **اِقْشَعَرَّ** oldu.

تَدَحْرَجَ **'YE MÜLHAK BABLAR (5 BAB)**

(تَفَعْلُلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 5 bab **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 5 babtan 1.babın vezni: تَفَعْلَلَ يَتَفَعْلَلُ تَفَعْلُلًا**

- **Bu veznin mevzunu: تَجَلْبَبَ يَتَجَلْبَبُ تَجَلْبُبًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mudavaat içindir.
- **Misal: جَلْبَبْتُ زَيْدًا فَتَجَلْبَبَ**

İ'LAL

تَجَلْبَبَ aslında **جَلَبَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **جَلَبَ**'yi **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak kılıp **تَفَعْلُلًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَجَلَبَبَ** oldu. Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ل** 'in harekesini hazfettik **تَجَلْبَبَ** oldu.

(تَفَوْعُلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 5 bab **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 5 babtan 2.babın vezni: تَفَوْعَلَ يَتَفَوْعَلُ تَفَوْعُلًا**

- **Bu veznin mevzunu: تَجَوْرَبَ يَتَجَوْرَبُ تَجَوْرُبًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta, faul fiili ile aynel fiili arasına bir vav ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mudavaat içindir.
- **Misal: جَوْرَبْتُهُ فَتَجَوْرَبَ**

İ'LAL

تَجَوْرَبَ aslında **جَرَبَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **جَرَبَ**'yi **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak kılıp **تَفَوْعُلًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta, faul fiili ile aynel fiili arasına bir vav ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَجَوَرَبَ** oldu.

Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **و**'ın harekesini hazfettik **تَجَوْرَبَ** oldu.

(تَفَيْعُلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 5 bab **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 5 babtan 3.babın vezni: تَفَيْعَلَ يَتَفَيْعَلُ تَفَيْعُلًا**

- **Bu veznin mevzunu: تَشَيْطَنَ يَتَشَيْطَنُ تَشَيْطُنًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta, faul fiili ile aynel fiili arasına bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.
- **Misal: تَشَيْطَنَ زَيْدٌ**

İ'LAL

تَشَيْطَنَ aslında **شَطَنَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **شَطَنَ**'yi **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak kılıp **تَفَيْعُلًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta, faul fiili ile aynel fiili arasına bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَشَيَطَنَ** oldu.

Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ي** 'ın harekesini hazfettik **تَشَيْطَنَ** oldu.

(تَفَعْوُلًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 5 bab **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 5 babtan 4.babın vezni: تَفَعْوَلَ يَتَفَعْوَلُ تَفَعْوُلًا**

- **Bu veznin mevzunu: تَرَهْوَكَ يَتَرَهْوَكُ تَرَهْوُكًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir vav ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.
- **Misal: تَرَهْوَكَ زَيْدٌ**

İ'LAL

تَرَهْوَكَ aslında **رَهَكَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **رَهَكَ**'yi **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak kılıp **تَفَعْوُلًا** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir vav ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَرَهَوَكَ** oldu.

Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **هـ** 'ın harekesini hazfettik **تَرَهْوَكَ** oldu.

(تَفَعْلِيًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 5 bab **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 5 babtan 5.babın vezni: تَفَعْلَى يَتَفَعْلَى تَفَعْلِيًا**
- **Bu veznin mevzunu: تَسَلْقَى يَتَسَلْقَى تَسَلْقِيًا**
- **Bu babın alameti:** Evveline bir ta, sonuna da bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 5 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Sadece lazım içindir.
- **Misal: تَسَلْقَى زَيْدٌ**

İ'LAL

تَسَلْقَى aslında **سَلَقَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **سَلَقَ**'yi **تَدَحْرَجَ**'ye mülhak kılıp **تَفَعْلِيًا** babına nakletmeyi murad eyledik. Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir ta, sonuna da bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **تَسَلَقَيَ** oldu. Kelimede 5 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ل** 'ın harekesini hazfettik **تَسَلْقَيَ** oldu. Ya harf-i illet müteharrik makabli meftuh ya'yı elife kalbettik **تَسَلْقَى** oldu.

NOT: Bilmiş ol ki şu mülhak bablarda ilhak, ت'dan başkasının ziyadesiyledir. Mesela تَجَلْبَبَ 'deki ilhak ب'nın tekrarı iledir. ت ise تَدَحْرَجَ 'de olduğu gibi mudava'atlık manası için gelmiştir.

İbn Hacib'in (Rahmetullahi aleyh), "*Mufassal"* adlı kitaba yazdığı şerhte olana binaen: **"İlhak kelimenin başında değil ortasında veya sonunda olur."**

اِحْرَنْجَمَ**'YE MÜLHAK BABLAR**

(اِفْعِنْلَالًا)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 2 bab **اِحْرَنْجَمَ**'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 2 babtan 1.babın vezni: اِفْعَنْلَلَ يَفْعَنْلِلُ اِفْعِنْلَالًا**

- **Bu veznin mevzunu: اِقْعَنْسَسَ يَقْعَنْسِسُ اِقْعِنْسَاسًا**

- **Bu babın alameti:** Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir nun, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mübalağalı lazım içindir.
- **Adam göğsünü az dışarı çıkardığında: قَعَسَ الرَّجُلُ**

- **Adam göğsünü çok dışarı çıkardığında: اِقْعَنْسَسَ الرَّجُلُ** denilir.

İ'LAL

اِقْعَنْسَسَ aslında **قَعَسَ** idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan **قَعَسَ**'yi **اِحْرَنْجَمَ**'ye mülhak kılıp **اِفْعِنْلَالًا** babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir nun, sonuna da lamel fiili cinsinden bir harf ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, **اِقَعَنَسَسَ** oldu. Kelimede 6 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ق** 'ın harekesini hazfettik **اِقْعَنَسَسَ** oldu. Yine kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için **ن** 'ın harekesini hazfettik **اِقْعَنْسَسَ** oldu.

(إِفْعِنْلَاءً)

Bilmiş ol ki bina 35 bab olup bu 35 babtan 2 bab اِحْرَنْجَمَ'ye mülhak bablar için ayrılmıştır.

- **Bu 2 babtan 2.babın vezni:** اِفْعَنْلَى يَفْعَنْلِي اِفْعِنْلَاءً

- **Bu veznin mevzunu:** اِسْلَنْقَى يَسْلَنْقِي اِسْلِنْقَاءً

- **Bu babın alameti:** Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir nun, sonuna da bir ya ziyade etmek sebebiyle mazisinin 6 harf üzere olmasıdır.
- **Bu babın binası:** Mudavaat içindir
- **Misal:** سَلْقَيْتُهُ فَاسْلَنْقَى

İ'LAL

اِسْلَنْقَى aslında سَلَقَ idi. Sülasi mücerred idi. Sülasi mücerred olan سَلَقَ'yi اِحْرَنْجَمَ'ye mülhak kılıp اِفْعِنْلَاءً babına nakletmeyi murad eyledik.

Nakletmeden önce bir kaide var imiş kaide şu imiş: Evveline bir hemze-i vaslı meksure, aynel fiili ile lamel fiili arasına bir nun, sonuna da bir ya ziyade ederlermiş biz de ziyade eyledik, اِسَلَنَقَيَ oldu. Kelimede 6 hareke peş peşe cem oldu olmaması için س 'ın harekesini hazfettik اِسْلَنَقَيَ oldu. Yine kelimede 4 hareke peş peşe cem oldu olmaması için ن 'ın harekesini hazfettik اِسْلَنْقَيَ oldu. Ya harf-i illet müteharrik makabli meftuh ya'yı elife kalbettik اِسْلَنْقَى oldu.

اَلْاَقْسَامُ الثَّمَانِيَةُ / AKSAM-I SEMANİYE

Bu 35 babta toplanan fiiller:

1) Ya **sülasi mücerred-i salim**'dir. نَصَرَ

2) Ya **sülasi mücerred-i ğayri salim**'dir. وَعَدَ

3) Ya **rubai mücerred-i salim**'dir. دَحْرَجَ

4) Ya **rubai mücerred-i ğayri salim**'dir. وَسْوَسَ

5) Ya **sülasi mezidun fih salim**'dir. اَكْرَمَ

6) Ya **sülasi mezidun fih ğayri salim**'dir. اَوْعَدَ

7) Ya **rubai mezidun fih salim**'dir. تَدَحْرَجَ

8) Ya **rubai mezidun fih ğayri salim**'dir. تَوَسْوَسَ

- Salim: Asıl harflerinde illet harfi (ا،و،ي) bulunmayandır.

- Ğayrı salim: Asıl harflerinde illet harfi (ا،و،ي) bulunandır.

اَلْاَقْسَامُ السَّبْعَةُ / AKSAM-I SEB’A

1) Sahih Fiil / 2) Misal Fiil / 3) Ecvef Fiil / 4) Nakıs Fiil
5) Lefif Fiil / 6) Muzaaf Fiil / 7) Mehmuz Fiil

1) Sahih Fiil: **وَهُوَ الَّذِي لَيْسَ فِي مُقَابَلَةَ الْفَاءِ وَالْعَيْنِ وَاللاَّمِ حَرْفٌ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ وَالْهَمْزَةُ وَالتَّضْعِيفُ**

“Faul fiili, aynel fiili ve lamel fiili mukabilinde illet harfi (ا،و،ي), hemze ve şedde bulunmayandır.”

نَصَرَ gibi

2) Misal Fiil: **وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فيِ مُقَابَلَةِ فَائِهِ حَرْفٌ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ**

“Faul fiili mukabilinde illet harflerinden bir harf olandır.”

وَعَدَ، يَسَرَ gibi.

3) Ecvef Fiil: **وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فِي مُقَابَلَةِ عَيْنِهِ حَرْفٌ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ**

“Aynel fiili mukabilinde illet harflerinden bir harf olandır.”

قَالَ، كَالَ gibi.

4) Nakıs Fiil: **وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فِي مُقَابَلَةِ لَامِهِ حَرْفٌ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ**

“Lamel fiili mukabilinde illet harflerinden bir harf olandır.”

غَزَا، رَمَى gibi.

5) Lefif Fiil: وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فِيهِ حَرْفَانِ مِنْ حُرُوفِ الْعِلَّةِ

“Lamel fiili mukabilinde illet harflerinden bir harf olandır.”

- **İki Kısımdır**: 1) Lefif-i Mekrun 2) Lefif-i Mefruk

Lefif-i Mekrun: وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فِي مُقَابَلَةِ عَيْنِهِ وَلَامِهِ حَرْفَانِ مِنْ هذِهِ الْحُرُوفِ

“Aynel fiili ve lamel fiili mukabilinde illet harfi olandır.”

قَوِيَ، طَوَى gibi.

Lefif-i Mefruk: وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ فِي مُقَابَلَةِ فَائِهِ وَلِامِهِ حَرْفَانِ مِنْ هذِهِ الْحُرُوفِ

“Faul fiili ve lamel fiili mukabilinde illet harfi olandır.”

وَقَى، يَقِي gibi.

6) Muzaaf Fiil: وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ عَيْنُهُ وَلَامُهُ مِنْ جِنْسٍ وَاحِدٍ

“Aynel fiili ve Lamel fiili bir cinsten olandır.”

مَدَّ، يَمُدُّ gibi.

İ'LAL

مَدَّ aslında **مَدَدَ** idi. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu, **د** 'ların ikisi de harekeli idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **د** 'ın harekesini hazfettik. **مَدْدَ** oldu yine kelimede iki harf bir cinsten vakı oldu **د** 'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli, idğamı vacip idğamı ecli için evvelki **د** 'ı ikinci **د** 'a idğam ettik, mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci **د**' a bir şedde verdik **مَدَّ** oldu.

7) Mehmuz Fiil: وَهُوَ الَّذِي يَكُونُ اَحَدُ حُرُوفِهِ هَمْزَةً

"Asıl harflerinden biri hemze olandır."

- Hemze faul fiilinde ise "Mehmuz-el Faî"
- Hemze aynel fiilinde ise "Mehmuz-el Aynî"
- Hemze lamel fiilinde ise "Mehmuz-el Lamî" diye isimlendirilir

أَخَذَ، سَأَلَ، قَرَأَ gibi.

İDĞAM

اِدْخَالُ اَحَدِ الْمُتَجَانِسَيْنِ فِي الْآخَرِ

“Cinsleri bir olan iki harften birini diğerine girdirmektir.

3 kısımdır: Vacip, Caiz, Mümteni

1) İdğamı Vacip:

وَهُوَ اَنْ يَكُونَ الْحَرْفَانِ الْمُتَجَانِسَانِ مُتَحَرِّكَيْنِ اَوْ يَكُونَ الْحَرْفُ الْاَوَّلُ سَاكِنًا وَالثَّانِي مُتَحَرِّكًا

“Cinsleri bir olan iki harften ikisi de harekeli veya evvelkisi sakin ikincisi harekeli olmasıdır.” **مَدَّ، يَمُدُّ** gibi.

٢) İdğamı Caiz:

وَهُوَ اَنْ يَكُونَ الْحَرْفُ الْاَوَّلُ مِنَ الْمُتَجَانِسَيْنِ مُتَحَرِّكًا وَالْحَرْفُ الثَّانِي سَاكِنًا بِسُكُونٍ عَارِضٍ

“Cinsleri bir olan iki harften evvelkisi harekeli, ikincisi sükun-u arız ile sakin olmasıdır. **لَمْ يَمُدَّ** gibi.

İ'LAL

لَمْ يَمُدَّ aslında **لَمْ يَمْدُدْ** idi. Kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu, **د** 'ların evvelkisi harekeli, ikincisi sükunu arız ile sakin; idğamı caiz idğamı ecli için **د**'ın harekesini makablindeki **م**'e verdik. İki sakin cem oldu. İki sakinin def'i için:

İkinci **د**'a:

- **تَبْعًا لِلْعَيْنِ**'den dolayı Zamme ile hareke verdik. **لَمْ يَمُدُّ** oldu.

-**اَلسَّاكِنُ اِذَا حُرِّكَ حُرِّكَ بِالْكَسْرِ**'den dolayı Kesre ile hareke verdik

لَمْ يَمُدِّ oldu.

-**اَخَفُّ الْحَرَكَاتِ**'den dolayı Fetha ile hareke verdik **لَمْ يَمُدَّ** oldu. Yine kelimede 2 harf bir cinsten vakı oldu د 'ların evvelkisi sakin ikincisi harekeli, idğamı vacip idğamı ecli için evvelki د 'ı ikinci د 'a idğam ettik, mudğamdan bedel mudğamun fih olan ikinci د' a bir şedde verdik

لَمْ يَمُدَّ / لَمْ يَمُدِّ / لَمْ يَمُدُّ oldu.

٣) İdğamı Mümteni:

وَهُوَ اَنْ يَكُونَ الْحَرْفُ الْاَوَّلُ مِنَ الْمُتَجَانِسَيْنِ مُتَحَرِّكًا وَالْحَرْفُ الثَّانِي سَاكِنًا بِسُكُونٍ اَصْلِيٍّ

“Cinsleri bir olan iki harften evvelkisi harekeli, ikincisi sükun-u aslî ile sakin olmasıdır.” **مَدَدْتُ، مَدَدْنَ** gibi.

Şu beyit AKSAM-I SEBA’yı toplar:

صَحِيحَصْتُ مِثَالَثْتُ مُضَاعَفْ

لَفْيفُ نَاقِصُ مَهْمُوزُ اَجْوَفْ

EDATLAR:

ب (neyle, kimle)

من، عن (neyden, neyden dolayı)

الى (neye)

على (ne üzerine)

ل (niçin)

في (nerede)

ك ... (ne gibi)

İçindekiler

SÜLASİ MÜCERRED BABLAR (6 BAB) 2

(SÜLASİ MÜCERRED 1. BAB) 2

(SÜLASİ MÜCERRED 2. BAB) 2

(SÜLASİ MÜCERRED ٣. BAB) 3

(SÜLASİ MÜCERRED ٤. BAB) 3

(SÜLASİ MÜCERRED ٥. BAB) 4

(SÜLASİ MÜCERRED ٦. BAB) 4

SÜLASİ MEZİD BABLAR (12 BAB) 5

SÜLASİ MEZİDUN FİH RUBAİ (3 BAB) ... 5

(اِفْعَالًا) 5

(تَفْعِيلًا) 6

(مُفَاعَلَةً) 7

SÜLASİ MEZİDUN FİH HUMASİ (5 BAB) 9

(إِنْفِعَالًا) 9

(إِفْتِعَالًا) 10

(إِفْعِلَالًا) 11

(تَفَعُّلًا) 12

(تَفَاعُلًا) 13

SÜLASİ MEZİDUN FİH SÜDASİ (4 BAB) 14

(إِسْتِفْعَالًا) 14

(إِفْعِيعَالًا) 16

(إِفْعِوَّالًا) 17

(إِفْعِيلَالًا) 18

RUBAİ MÜCERRED (1 BAB) 19

(دَحْرَجَ) 19

RUBAİ MÜCERREDE MÜLHAK BABLAR (6 BAB) 20

(فَوْعَلَةً) 20

(فَيْعَلَةً) 21

(فَعْوَلَةً) 22

(فَعْيَلَةً) 23

(فَعْلَلَةً) 23

(فَعْلَيَةً) 24

RUBAİ MEZİD BABLAR (3 BAB) 25

RUBAİ MEZİDUN FİH HUMASİ (1 BAB) 25

(تَدَحْرَجَ) 25

RUBAİ MEZİDUN FİH SÜDASİ (2 BAB) 26

(إِحْرَنْجَمَ) 26

(إِفْعِلَّالًا) 27

تَدَحْرَجَ'YE MÜLHAK BABLAR (5 BAB) 29

(تَفَعْلُلًا) 29

(تَفَوْعُلًا) 30

(تَفَيْعُلًا) 30

(تَفَعْوُلًا) 31

(تَفَعْلِيًا) 32

اِحْرَنْجَمَ'YE MÜLHAK BABLAR 33

(اِفْعِنْلِالًا) 33

(إِفْعِنْلَاءً) 35

اَلْأَقْسَامُ الثَّمَانِيَةُ / AKSAM-I SEMANİYE 36

اَلْأَقْسَامُ السَّبْعَةُ / AKSAM-I SEB'A 37

İDĞAM 40